Andile Mji Muḓivhimakone wa dzimbalo

Glanice Masilo
Kamogelo Matlawe

Andile Mji ndi muḓivhimakone wa dzimbalo.

Heyi ndi nganea ya musi Andile a tshi kha ḓi vha mutukana, na nḓila ye a funa ngayo dzimbalo.

Andile o bebwa Gqeberha, ngei Kapa Vhubvaḓuvha.

O vha a tshi dzula na mme na khotsi awe. Vho vha vha tshi dzula New Brighton.

Tsininyana, ho vha hu na muḓana wo no pfi Tyeni. Makhulu wawe vha mukalaha vho vha vha tshi dzula henefho.

Andile o vha a tshi funa u dalela makhulu wawe, vhe vha vha vhe na danga ḽa kholomo.

Vho vha vha tshi vhudzisa Andile uri, “Kholomo dza tsadzi na dza nduna ndi nngana? Hu na nngana dangani?”

Andile o thoma nga u guda u vhala u swika kha 10 a tshi shumisa minwe yawe. Nga murahu u swika kha 20 nga u ṱanganya minwe na zwikunwe! Nga murahu a kona u vhala nga u andisa luṱanu.

Nga matshelonitsheloni, mukuku wo vha u tshi lila. Vho vha vha tshi vuwa nga awara ya vhuṱanu. Vha ḓilugiselela u yo hama kholomo.

Nga murahu vha ya thavhani i re tsini u yo fulisa kholomo.

Vho vha vha tshi shumisa ḓuvha u itela u ḓivha tshifhinga.

Nga masiari, makhulu wawe vho vha vha tshi mu vhidza uri a ḓe a ḽe. Yo vha i tshi vha i awara ya vhufumimbili.

O vha a tshi ḓivha tshifhinga tsha u ya hayani. Ndi musi ḓuvha ḽi tshi kovhela.

O vha a tshi vhala kholomo u itela u vhona arali dzo vhuya dzoṱhe.

Musi Andile a tshi thoma tshikolo, khotsi awe vho mu rengela watshi. O shumisa watshi yawe u itela u guda u vhala nga u andisa nga vhuvhili, vhuraru na vhuṋa.

Watshi yawe yo vha i na nomboro u bva kha nthihi u swika kha fumimbili.

O vha a tshi ḓivha uri arali lunanga lwo sumba kha fumimbili ho vha hu awara, ngeno lwo sumba kha rathi ndi hafu u bva kha awara, a tshi ḓivha na mimunithi i re vhukati.

Andile o vha a tshi kona u vhala mbalo nga ṱhoho.

O vha a tshi dzi vhala a tshi ya phanḓa na murahu nga ṱhoho.

Nga tshifhinga tshine kholomo dza dzwala ngatsho, Andile o vha tshi kona u dzi vhala dzoṱhe u katela na ṋamana.

O vha a tshi kona u vhidza maḓuvha a vhege na a miṅwedzi nga u tevhekana.

Nga Ḽavhuṱanu o vha a tshi paka zwiambaro zwawe u itela u dalela makhulu wawe nga Mugivhela na Swondaha.

Nga Musumbuluwo o vha a tshi vhuyelela hayani uri a ye tshikoloni.

Musi zwikolo zwo vala o vha a tshi dalela makhulu wawe.

Musi Andile a tshi thoma tshikolo, ho vha hu tshi shumiswa matombo na zwitanda u vhala.

O vha a tshi shumisa minwe yawe u ṅwala fhasi. A ḓigudisa u ṱanganya mbalo a tshi ṅwala mavuni.

Kiḽasi yo vha i nga fhasi ha muri. Musi mvula i tshi na vho vha vha sa yi tshikoloni.

Musi mutukana a bvaho Brighton o no aluwa, o ya Yunivesithi u guda dzimbalo. O guda lwa miṅwaha minzhi.

Vho Phurofesa Mji vha shuma muhashoni wa dzimbalo u vhidzwaho dzimbalombalo.

Vha kha ḓi kona u ni vhudza uri ndi tshifhinga-ḓe u fana na zwe vha itisa zwone kale, nga u sedza he ḓuvha ḽa ima hone.

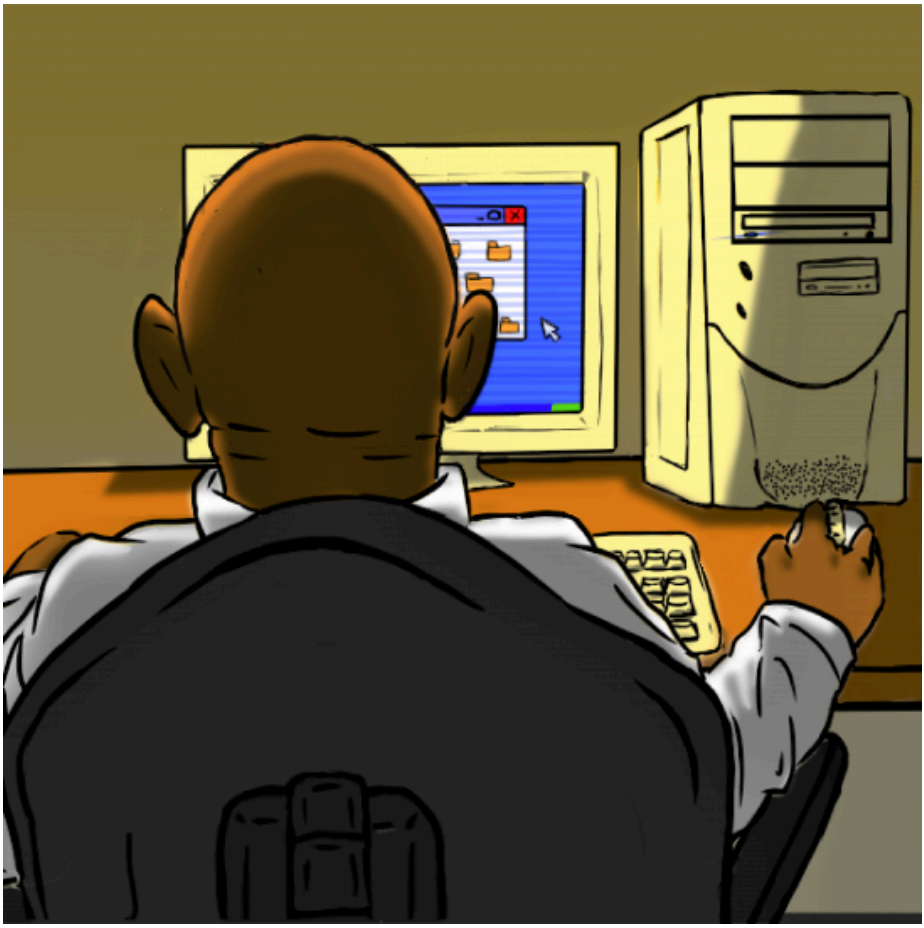

N̂amusi, Andile ndi Vho Phurofesa Mji. Vha shumisa zwan̂da zwavho u thaipha kha khomphyutha.

Vha shumisa dzimbalo na dzigirafu u ṅwala mafhungo. Vha shumisa dzimbalo u itela u tandulala thaidzo.

Vha shumisa dzimbalombalo u fhindula mbudziso dzi ngaho ine ya ri, ‘Mbalotshikati ya vhana kha hetshi tshikolo ndi ifhio?’

Vho Phurofesa Mji vha shumisa dzikhomphyutha na dzimbalo.

Vha ri, “Khomphyutha ndi dza ndeme, fhedzi nga zwiṅwe zwifhinga dzi a khirasha zwi re ngomu zwa xela zwoṱhe! Nḓivho yanga i dzula muhumbuloni wanga lwa tshoṱhe.

Kha dzimbalo a huna tshine tsha shanduka. Nomboro dzi dzula dzo tou ralo.

Vho Phurofesa Mji vha na hoyu mulaedza:

“Uri ni ḓivhe dzimbalo, ni fanela u ḓiḓowedza u shuma ngadzo.

Dzimbalo ndi u ḓivha ‘u ita’. Dzimbalo ndi maitele.

Ni fanela guda u humbula nga dzimbalo. Nga murahu ni ḓo vha muhaga!”

——Dzimbudziso

1. Andile o guda lini lwa u thoma nga ha dzimbalo na u vhala?
2. Naa ndi zwa ndeme u shumisa dzimbalo nṱhani ha u shumisa khomphyutha na khalkhuḽeitha? Ṱalusani phindulo yaṋu?
3. Vhalani nga u andisa nga vhuvhili, vhuraru na vhuṋa u swika kha fumi-mbili. Ni tshi fhedza ni vhale ni tshi humela murahu!

——Bugu dza tsielano iyi

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Heyi bugu ya nganea yo itwa na u ṅwalwa nga Lutswana, sa tshipiḓa tsha phurodzhekthe ya Zenex Ulwazi Lwethu ya bugu dza u vhala ya 2020.